

forsøgt med Afspilning midt i Juni, men det vilde have været uoverkommeligt at gjenneemgaa alle de angrebne Bevojringer.

Dendroctonus piniperda L. (*Hylesenus piniperda*) optræder ligeledes aarligen i Rønne Kommuneskov i Udkanterne af de 20—25aarige Fyrrebevojringer; men man haaber at kunne holde den i Skak ved Anvendelse af Fangtræer.

Af andre Dyr har kun, som alt anført, Skodduerne gjort nogen kjendelig Skade ved at fortære den Olden, som blev udsaaet sidst i Foraaret, og paa mindre Strækninger have de endog opluffet alt det udsaaede Frø.

Romersdal, den 25de November 1870.

G. L. Brüel.

Bog anmeldelser.

Om Frostmoser og Marskonge. Af E. N. Grove. Kbhvn. 1870. Otto Schwarz's Eftersfølger.

Det er store Kapitaler, der i de sidste Aar anvendes herhjemme til Udtørring og Kultivering af Søer og Fjæbugter, til Kjærs og Mosers Opdyrking og Omdannelse til Eng og til Anlæg af Kunstenge af forskjellig Art. Men desuagtet ere de paa dette Omraade gjorte Erfaringer meget usikre, dels fordi de stedlige Erfaringer ere meget mangelfulde, da de udførte Arbejder ere af saa ny Data, og dels fordi Jordbund og øvrige lokale Forhold ere af højst ulige Natur; desuden ere Arbejderne af en mangesidig Art og fordre derfor en omfattende Hensyntagen.

Naar derfor en Mand, der har havt Lejlighed til at gjøre saamange Jagttagelser paa dette Omraade som saa andre, meddeler Offentligheden de Resultater, hvortil han er kommet, saaledes som Kammerraad Grove, forhen Vandbygningdirektør i Slesvig, har gjort gennem en af ham for nys udgivet lille Bog: „Om Frostmoser og Marskonge,“ saa fortjener Bogen ifølge sit Ophav Opmærksomhed. Denne vil sikkert ogsaa blive den til Del, men netop derfor maa vi noget udførligere omtale denne Bog, da den ved Siden af mange interessante og rigtige Bemærkninger, der vidne om en livlig Jagttagelseserne, indeholder meget, som er ligefrem fejlagtigt, væsentlig begrundet i at den ærede Forfatter ofte lader sin Fantasi have altfor frit Spillerum paa Omraader, hvor kun en nøje Granskning og en stringent Tankegang kunne vise Vej, og naar han derfor „har tilfattet en rigtig Opfattelse af de Naturforhold, der virke ind paa dette Omraade“ (Side 8), saa er dette ingenlunde lykkes ham.

Forfatteren omtaler først Dannelsen af Moser og Kjær og de ulige Lag, der findes i disse, samt de Omstændigheder, der

ved at opstemme Vandløbene efterhaanden have forandret mange Moser til Kjær. Derefter gaaer han over til at paavise de ikke udgrofede Kjærs skadelige Virkning paa Klimaet, saavel for deres eget som for de tilgrændsende Dalstrøgs Vedkommende, og Resultatet af de derover anstillede Betragtninger, som i stort Maal søges støttede ved paaberaabte Erfaringer, er det, at man ved at udgrøfte Kjærene vilde forbedre Klimaet i vedkommende Egn, og at denne navnlig vilde blive befriet for den hyppige Nattefrost, som saa ofte indfinder sig til langt hen paa Sommeren og ødelægger Vegetationen, naar denne staaer i sin fulde Kraft. Denne Anskuelse er almindelig udbredt, og støttes tilflyneladende af mange Erfaringer her fra Landet og især fra Sverrig og Finland. Forfatteren vil ved sin Bog bidrage end yderligere til at slaa denne Anskuelse fast, men da vi tro, at den kun tildels er rigtig, skulle vi noget nærmere omtale dette Punkt.

Rigtignok tør vi ikke benægte, at en Afgravning vil være aldeles uden Indflydelse paa Klimaet, vi anse det endog for rimeligt, at den i Lande som Sverrig og Finland, der i saa stort Maal er oversfyldt med stillestaaende Vand og slet regulerede Vandløb, vil kunne gjøre kjendelig Nytte ved at ubjærve en Del af de klimatiske Misforhold, men at det i nogen synderlig Grad vil bidrage til at befri Moser og Kjærstrækninger her i Landet for Nattefrost, som Forfatteren stiller os i Udsigt, betvivle vi meget, og en nærmere Betragtning vil ventelig begrunde vor Tvivl.

Forholdt det sig saaledes, som Forfatteren gennemgaaende fremstiller Sagen, at den store Mængde Vand i de ikke udgrofede Kjær og Moser var den egentlige Grund til Nattefrosten og Frosttaagen, saa er det klart, at en Afgravning vilde hæve Omdet, men dette er langt fra Tilfældet; thi den store Vandmængde spiller kun en meget underordnet og i mangfoldige Tilfælde næsten umærkelig Rolle i saa Henseende. Ganske vist bindes der Varme ved enhver Fordampning, men den derved forarsagede Afkjøling kan aldrig naa under Luftens Dugpunkt, ja end ikke saa dybt, men kun saa dybt som det vaade Thermometer i en Fugtigheidsmaaler vilde synke, hvilket altid er noget højere end det egentlige Dugpunkt, da den omgivende varme Luft vil søge at bringe Thermometret til at stige, mens Fordampningen søger at bringe det nedad, men ikke kan bringe det til Dugpunktet og selvfølgelig endnu mindre ned til Frysepunktet.

Den egentlige Grund til Nattefrost er Varmeudstraalingen, uagtet den ærede Forfatter Side 21 fralægger den al Betydning i saa Henseende. Varmeudstraalingen er for Jordfloden, som Klode betraget, den eneste Kuldearsag, lige-

faa vist som Solen er den eneste virkelige Varmefilde, og Vandets Fordampning spiller ikke der nogen Rolle, thi trods al den Varme, der bindes ved Fordampning, gaaer der dog ikke ved denne den mindste Varmesum tabt for vor Klobe; kun den Varme, der ved Udstraalingen fra vor Jord sendes ud i det store Himmelfrum, er et virkeligt Varmetab for denne. Dette simple Forhold gjælder nu ganske vist ikke, naar vi betragte en eller anden enkelt Del af Jorden, større eller mindre, thi paa et Sted bindes Varme eller fremkaldes Afsjølning ved Fordampning, et andet Sted frigjøres den bundne Varme ved Fortætning af disse Damppe, men selv den Varmesum, som en enkelt Plet af denne Vej kan tabe, er dog i alle Tilfælde hyderst ringe imod den, der mistes ved Udstraalingen. Var Fordampningen den væsentlige Aarsag, da maatte jo Varmetabet om Dagen, naar Solen skinner og Fordampningen er stærkest, især være kjendeligt i Dale og Lavninger, hvor Fugtigheden er størst, men, som Erfaringen viser, er om Dagen Varmen i Dalene netop altid højere end paa de tørre højere liggende Bakker.

Om et Sted skal komme til at lide af Nattefrost beroer derfor først og fremmest paa, om Besingelserne for Varmeudstraalingen ere rigeligt tilstedede eller ikke, og naar vi nærmere undersøge, hvilke disse Betingelser ere, vil det vise sig, at disse særlig have været tilstede i alle de Tilfælde, Forfatteren fremsfører, og hvori han troer at finde Beviser for, at det er Fordampningen, der er Skyld i Nattefrosten. Betingelserne ere 1) at Jordens og Planternes Textur og Form er en saadan, at de begunstige en stærk Udstraaling; 2) at Himlen er klar eller tildels klar; naar den er dækket med Skyer, der ville tilbagekaste Varmestraalerne, vil en stærk Afsjølning, s. Ex. til Nattefrost, kun sjældent kunne finde Sted; 3) Veligheden maa være saa fri og aaben, at Udstraalingen til Himmelfrummet ikke hæmmes deraf; men da denne Udstraaling egentlig kun finder Sted til den Del af Himmelen, der ligger nærmest omkring Zenith, saa indsees let, at den i de allerfleste Tilfælde vil være fri nok; bliver Veligheden derimod saa fri og aaben, at den mindste Vind eller Bevægelse i Atmosfæren vil berøre det Sted, som man tænker sig udsat for Nattefrost, saa vil denne ikke indtræffe, thi Hovedbetingelsen for Dannelse af Nattefrost er 4) at Luften er aldeles stille og rolig. Er dette Tilfældet, da kan Jorden og Planterne, idet de i Nattens Løb udstraale deres Varme, afsjøles under Frysepunktet, saa at Duggen, der har sat sig paa dem, vil fryse til Rim, og den nærmest Jorden værende Luft kan da ogsaa ved sin Berøring med den frozne Jord af-

kjøles til Frysepunktet; dog vil dette sjældent være Tilfældet med mere end det nederste nogle Fod tykke Luftlag; højere oppefter vil Luften være varmere og, om end afkjølet, dog hyderst sjældent i Løbet af en Sommernat afkjøles til Frysepunktet. Er Natten aldeles rolig eller ligger det Sted, der er Tale om, enten inde i en Skov eller i en Dal eller Lavning, hvorhen ingen Vind eller Luftstrømning trænger, da fortsættes Afkjølingen uhindret, og det kolde Luftlag vil vedblivende holde sig umiddelbart paa Jorden, fordi det er tungere end den højere liggende varmere Luft; kan derimod en let Nattevind eller blot en næsten umærkelig Luftstrømning trænge ind i Dalen eller i Skovboringen, da vil den blande de varme, højere liggende Luftlag ned i den lavere liggende af Jorden afkjølede Luft, og Jorden, der altsaa overstrømmes af mer eller mindre varm Luft, vil derfor ikke kunne afkjøles under Frysepunktet, og der vil ingen Nattefrost opstaa. Jo stærkere Vinden er, eller jo mere Stedet er udsat for Vindene, som f. Ex. paa Bakker, desto mindre vil Jorden blive afkjølet. Om Dagen finder det omvendte Forhold Sted; da er Jordoverfladen varmere end Luften, og i Dale og Lavninger, hvorhen Vinden ikke kan føre den koldere Luft, vil Varmen altsaa blive størst. Dalene ere altsaa om Dagen varmere end Bakkerne, om Natten derimod koldere, og den betydelig større Varmevevling, der derfor finder Sted i Dalene i Modsigning til de friere liggende Jordstykker, vil sikkert i mange Tilfælde kunne indvirke skadeligt paa Vegetationen, selv om Afkjølingen om Natten ikke bliver saa stor, at der fremkommer Nattefrost.

Men naar disse Betingelser for Varmeudstraalingen ere tilstede, vil Dug- og Rimdannelsen selvfølgelig hurtigere indfinde sig, naar Jorden og Planterne ved Aftenens Komme ere kolde, end naar de ere varme. Under lige Vilkaar er altsaa den i Dagens Løb mindre stærkt opvarmede Jord mest udsat for Rim, Nattefrost, og her, men ogsaa først her som et Underpunkt, kan Ferdampningen spille en indirekte Rolle med Hensyn til Nattefrosten, og den er end ikke paa dette Sted eneraadende, men maa dele sin Indflydelse med flere andre Faktorer. Af saadanne skulle vi nævne Tilstrømning af koldt Undergrundsvand og en slet Varmeledningsevne hos Jordsmønnen, og begge disse Omstændigheder træffe vi netop ved Kærmoserne; Mosejord er en slet Varmeleder, „Frosten“, for at bruge et almindeligt Udtryk, „bliver siddende i den til langt ud paa Foraaret“, ja efter stränge Vintre eller under høje Bredegrader endog til ud paa Sommeren, og en medvirkende Grund, ved Siden af de stille klare Nætter, til de bekjendte Frostnætter ved Midsemmerstid i Finland skyldes rimeligvis Tilstedeværelsen af en Frostklade i ringe Dybde under

Jordoverfladen. I vore Kjær holder Frostfladen sig vel ikke saa længe, men Undergrunden vedbliver at være kold, Sommersvarmen trænger ikke saaledes ned i den som paa vore andre Jorder, dels fordi dens Varmeledningssevne i og for sig er slet og bliver saameget slettere ved at Luftporene staa fulde af Vand, og dels fordi der ofte finder en stadig Tilstrømning af koldt Vand Sted i Undergrunden.

Den Nattefrost, som saa ofte skader Mose- og Kjærstrælinger i Byland, skyldes altsaa kun højt uegentlig Fordampning af deres Vand; at det imidlertid her som overalt, hvor Jord lider af skadeligt stillestaaende Vand, vil være rigtigt af Hensyn til Jordens Frugtbargjørelse at afgrave dette, følger af sig selv; men man vil utvivlsomt blive stuffet, hvis man fæster Lid til Forfatterens Tilfagn om en kjendelig Forbedring af Klimaet, og af den Grund iværksætter Mosernes og Kjærenes Tørlægning. Og der vil derfor ikke, saaledes som Forfatteren mener, heri kunne findes nogen rimelig Grund for Amtet eller Staten til at træde hjælpende til med Pengesbidrag eller Pengelaan.

Det andet Afsnit af Bogen omhandler saadanne Mosers, Kjærs og Enges tekniske og agronomiske Behandling. Dette Afsnit frembyder for saa vidt større Interesse, som det indeholder mange nyttige Bemærkninger og gode praktiske Vink, og der her tillige gjøres en Betragtning gjældende, som vil være ny for en stor Del Læsere, og af alle fortjene mere Opmærksomhed, end der hidtil er skjænket den. Allerede i en Afhandling i nærværende Tidsskrift (4 R. 3 B. S. 22) har Forfatteren kortelig henledet Opmærksomheden paa den store Betydning, som vi bør tillægge Tilstedeværelsen af et virksomt Dyreliv i vor Muldjord. Her har han udsørligere omtalt og begrundet denne Paastand, og uden at vi bestemt tør udtale os derom, forekommer der os dog at være meget sandt og rigtigt i hans Argumentation for, at det lavere Dyreliv i Jordforpen (af Snegle, Orme, Larver, Diatomeer, Desmedier o. lg.) spiller en hidtil altsfor upaaagtet Rolle med Hensyn til Jordens Frugtbargjørelse.

Evenskeren v. Post har kort og klart fremsat denne lavere Dyreverdens Virksomhed i følgende Ord, som vi tillade os at aftrykke efter den foreliggende Bog: „Undersøger man Muldjorden med Mikroskopet, det være sig fra Bjerg, Skov, Eng, Mark, eller fra Haver og Byers Nærhed, hvorsohmhelst man finder selv mindre Oplag deraf, gjenfinder man dens nære Slægtkab med Mosekisel og Dynd veri, at dens mest voluminøse Dele bestaa af itubidte Plantedele af mange Grader af Finhed, samt grynede Ansamlinger af brune farveløse eller afrundede Partikler, der ikke yderligere ved Mikroskopet kunne deles. Disse Ansamlinger op-

løses ikke af Vand, men bibeholde deres Form, tildels ogsaa deres Farve, selv om de koges i Vand, eller behandles med stærke Syrer eller Alkalier. I denne Hovedmasse ligger indblandet i utallig Mængde Levninger af alle Slags, men fortrinsvis i de øvre Muldrag, og der ere let kjendelige med de blotte Øjne, Former, der tydelig ere Insekters og andre Dyr's Extremitter, og som ofte udgjøre Halvdelen eller endog to Trediedele og mere af den hele Masse. Selv de fineste, fraskilte Dele, der kun ved Mikroskopet kunne skjæles, vise sig uimodsigelig som Dyreekstremitter eller Affald fra Dyr, saa at, naar man fravigter de grovere 1—2 Linier lange Dele af Græsrodde og andre Planteblade, hele den øvrige Del, med Undtagelse af Sand og Ler, hvilke iøvrigt ogsaa findes indblandede indeni Extremitterne, kan som et Hele siges alene at bestaae af Dyreaaffald.

Med blotte Øjne kan man endvidere udskille en ringe Mængde Planterodde, Bladdele, Slam og Frugtdele, Frø i helt eller delt Tilstand; Dyredele, som Ben og Stjel af Insekter, især af *Scleoptera*, og under Mikroskopet endnu en stor Masse Former, hvoriblandt endnu levende eller døde Insekter, Insektlarver, Ormearter, *acaria*, Landsnegle og sluttelig de af Ehrenberg, som særdeles karakteristiske for Muldjorden angivne *Rhizopoderna*, der ofte forekomme i saa stor Mængde, at et Stykke saa stort som et Knappenaalshoved indeslutter 50 til 60 Exemplarer deraf, hvorimod egentlige Infusionsdyr eller Diatomeer ere sjældne."

Vi skulle ikke nægte, at det har været overraskende for os at høre, at en saa stor Mængde af Planteresterne i Jorden optages og omdannes i Dyrene istedetfor ad en direkte Forraadnings- og Formuldnings-Vej at omdannes til Planteføde, og det maa derfor som sagt bringe os til at tillægge Dyrelivet i Jorden en Bægt, som vi vel vidste, at det har under Troperne, men ikke her. Det er imidlertid et saa overordentlig vigtigt Punkt for Enhver, der beskæftiger sig med Plantekultur, og vil paa saa mangfoldige Maader indvirke paa den Dykningsmaade af Jorden og den Behandlingsmaade af Gjødningen, der bør søges, at det nu maa siges at være paatrængende nødvendigt at saa mere Lys i denne Sag. Vi haabe da ogsaa i et af de følgende Hefter at skulle kunne meddele vore Læsere en grundig Undersøgelse deraf, men indtil den foreligger, at Mulden i Jorden ikke, saaledes som Forfatteren paastaar, kun kan dannes af Dyreliv og disses Extremitter, men at den ogsaa kan dannes direkte ved Planternes Forraadning og Formuldnung. Og i hvert Fald er det vist, at Dyr og dyriske Extremitter lige saa lidt som henviisnede Planter er færdigdannet Plantenæring, men at de første

ligesaa vel som de sidste maa undergaa en Omdannelse og blive til uorganiske Stoffer, inden Planten kan bruge dem; thi Planten lever af uorganiske Stoffer. Ligesaa kan det allerede nu siges at være en Misforstaaelse af den ærede Forfatter, naar han mener, at den Ammoniak, man i kvælstofholdig Gjødning giver Jorden, ikke skulde findes i Jorden som Ammoniak, men gaa over i Dyrene og disses Extremiteter og derfra optages i Planterne (Side 63—64); der foreligger intetsteds Bevis for, at Dyrene optage i sig Ammoniak eller Ammoniakfalte, og ligesaa lidt at de selv kunne skaffe sig dem, naar de ej findes i Jorden (Side 69); og selv om en nær Fremtid skulde klare det meget omstridte Spørgsmaal, om Planterne optage deres Kvælstof i Form af Ammoniak eller af Salpetersyre, vil det dog sikkert ikke være nødvendigt, at Kvælstoffet først passerer Dyrene.

Forfatteren har imidlertid fremdraget denne Sag om det lavere Dyrelivs Forhold til Jordens Frugtbarhed for dermed end yderligere at støtte sit Forslag til en hensigtsmæssig Behandling af Enge, Kjør og Moser, og bryder derved temmelig ubetinget Staven over de fleste hidtige Engvandingeanlæg, baade Overrisling og „Sætten under Vand“, ligesom ogsaa over den saakaldte petersenske Vandingsmaade, der i de senere Aar har vakt saa stor Opsigt og vundet saa megen Udbredelse; thi alle gjøre de sig ifølge Forfatterens Mening skyldige i at ødelægge den Insekt- og Larveverden, som er saa nødvendig for Frugtbarheden. Vi tro, at Forfatteren her har jældet en overilet Dom, naar han nemlig har villet reducere Nyttens af de fleste hidtidige Engvandingeanlæg til intet; og naar han specielt nævner den andersenske (skal være den petersenske) Vandingsmaade og mener, at dens gode Resultater kun maa tilskrives den Spadebehandling, som Engene modtage, naar et slikt Anlæg udføres, og at de derfor efter saa Aars Forløb ville svinde, saa skulle vi ikke her undersøge Sandsynligheden for, om de petersenske Anlæg i Virkeligheden efter nogle Aars Brug ville tabe sig eller ikke, men at den store Virkning i de første Aar skyldes Vandet (direkte eller indirekte) og ikke Spaden er vist, eftersom mange „vilde“ Anlæg af denne Art udføres uden at Jorden behandles med Spaden og give dog udmærkede Resultater. Nej, Sagen er ingenlunde moden til at fremkalde nogen saa absolut Mening, hele Forholdet mellem Dyrelivet, Jordbunden og Vandet maa kendes langt nøjere, førend Staven kan brydes saa absolut over det Hidtidige. Imidlertid skulle vi udtrykkelig fremhæve, at det ingenlunde er vor Mening at ville hævde den absolute Rigtighed af de nu brugte Engvandingemaader, det er endog meget muligt, at nøjere Undersøgelser paa det her behandlede Omraade ville modificere dem paa forskjellige Maader.

Vi have af Hr. Kammerraad Groves Bog fremdraget de her omtalte 2 Hovedpunkter, men foruden disse indeholder navnlig det sidste Afsnit om Engenes Behandling en stor Mængde Smaa bemærkninger; for mange af disse maa man være Forfatteren meget takkyldig, da de ere Frugten af en omfangsrig Lejlighed til Jagtagelse, men uheldigt er det, at der ved Siden af disse Bemærkninger træffes ikke faa andre, som ere mere eller mindre urigtige, og navnlig gjælder dette om de fleste af dem, der omhandle Plantens Ernæring og Næringsmidler, hvilket da ogsaa har ført dertil, at Forfatteren har fremsat en Paastand som den: at vore Moser og Kjær ved en rigtig Behandling kunne bringes til samme Frugtbarhed som Marsfengene, — en Paastand, hvis Usandsynlighed vil være indlysende for de fleste, og hvis Urimelighed er aabenbar for Enhver, der har fulgt de sidste 30 Aars Undersøgelser paa Plantekulturens Forsøgsmark.

Det vilde imidlertid føre for vidt at gaa ind paa at omtale disse Enkeltheder, og vi skulle derfor slutte med den Bemærkning, at ligesaa vist som man læser Bogen med en vis Interesse, især da den tillige er skrevet med Liv og Friskhed, ligesaa nødvendigt er det, at man stadig har Kritiken paa rede Haand, naar man ikke vil udsættes for at ledes vild og blændes af Forfatterens Fantasi, saaledes som han selv i mere end eet Punkt er blevet.

Landmands-Blade. Udgivet af E. P. Jacobsen og J. L. Jensen.

Dette Tidsskrift begyndtes 1868 af Lærer Jacobsen i Hjørring, og senere er Lærer Jensen i Odense traadt til som Medredaktør. Det har nu snart fulendt sin 3die Aargang og det paa en saadan Maade, at Bladet sikkert kan betragtes som grundfæstet. Vi trængte til et Blad, som paa en letfattelig anskuelig Maade kunde drage frem for Landmændene de Undersøgelser, som Videnskaben foretog eller i den nærmest foregaaende Tid havde foretaget paa Agerbrugets Omraade og derved vække Interessen for dem, og som tillige kunde fremstille de Resultater, der for det praktiske Agerbrug kunde drages af disse Undersøgelser, naar disse skulde omsættes i rigtig gangbar Mønt. Det var en vanskelig og besværlig Opgave; Udgivernes egne Bearbejdelser blive i et saadant Blad Hovedsagen, og de indsendte Smaanotitser eller Smaaopfatser fra Landmændene og den derved opstaaede Diskussion bliver, om end forfriffende for Læseren formedelst Afvevlingen, der ligger heri, dog af underordnet Betydning. Den Opgaven synes her at være kommet i de rette Hænder; en stor Interesse for Landbruget og for at virke i

denne Retning danner Grundlaget; naar nu hertil kommer Indsigt i Sagen, en letfattelig Pen, og Utrættelighed i at virke i denne Retning, saa er der Kræfter og Betingelser samlede, hvis Virksomhed man maa ønske vedvarende Held og Fremgang. Kun skulle vi gjøre den Bemærkning, at naar Bladet i den senere Tid er kommet temmelig meget ind paa Agrikulturkemiens Specialiteter og Tvivlsspørgsmaal, da forstaa vi godt, at d'Err. Udgivere ved deres flittige og ihærdige Granstning kunne lade sig friste dertil, men selv om nogle enkelte af Bladets Læsere ere i Stand til at drage Nytte af saadanne Afhandlinger, saa tro vi dog, at det for Hovedmassen af Læserne ikke er ganske heldigt, og at det ogsaa maa siges at ligge noget ud over Tidsskriftets egentlige Plan. Tidsskriftet har allerede vundet en meget stor Udbredelse i flere Egne, navnlig i Jylland, men det er et Blad som i ligesaa fuldt Maal vil være paa sin Plads i den fynske eller sjællandske Gaard. Det udkommer med 1 Ark ugentlig om Vinteren og 2 Gange maanedlig om Sommeren til den billige Pris af henholdsvis 64 β og 32 β fjerdingaarlig.

3 Praktisk Gjødningslære af Dr. E. Wolff, oversat af Redaktør Hertel er der fra en bekjendt tydsk Videnskabsmand ogsaa gjort et Forsøg paa letfattelig at føre Læsere uden naturvidenskabelige Forkundskaber ind til en nogenlunde rigtig Forstaaelse af Læren om Planternes Ernæring og Gjødning. Bogen er væsentlig skrevet for de udelukkende praktiske Landmænd, men selv for dem, der ere nogenlunde kjendte med Sagen, ville de sidste Afsnit om Stalbgjødningsdriften og Handelsgjødningerne være af Interesse. Særlig vil Bogen egne sig for de Landmænd, der for nogle Aar tilbage have endt deres landøkonomiske Studier og ej havt Lejlighed til senere at følge med hvad Nytt, der er kommet frem, — dels vil den meddele dette Nye og dels opfriske en Del af det Gamle. Derimod tro vi ikke, at den, som Forfatteren mener, passer som Ledetraad ved den agrikulturhistoriske Undervisning paa Landbrugsskoler, dertil ere Læresætningerne ikke tilstrækkeligt pointerede eller ordnede, og dertil er den i flere Retninger for usuldstændig, i enkelte andre derimod for vidtløstig; — men han er ikke den første, der gjør sig skyldig i den Misforstaaelse at kunne skrive en Bog, der samtidig med at være populær Læsebog, tillige skulde kunne tjene som Lærebog ved Skoler; og denne Misforstaaelse indvirker nødvendigvis uheldig paa Bogens Anlæg.

Den betydningfuldste Del af Bogen ere Afsnittene om Handelsgjødningerne og deres Betydning for Bevarelsen og For-

øgelsen af Jordens Frugtbarhed, hvoraf navnlig Underaffnittet om Anvisning og Forslag til Gjødningsforsøg særlig fortjener Landmændenes Opmærksomhed. Dgsaa det sidste Affnit: Om Mængden af den i Jorden værende Plantenæring og dens Tilstand og Indflydelse paa Jordbruget, ere meget oplysende, ligesom den omfangsrige Tabel i Slutningen af Bogen til Beregning af Frugtbarhedens Formindsfelse og Forøgelse i Jorden er meget nyttig. Det er ogsaa nærmest som forberedende Indledning til disse Affnit, at det øvrige i Bogen maa betragtes, thi i modsat Fald vilde Affnittet om Staldgjødningen og især om de forskjellige Slags Affaldsgjødninger være for mangelfuldt og ufuldstændigt behandlede. Men hint Hovedhensyn: at give en saa vidt mulig letfattelig Vejledning angaaende de forskjellige Slags Handelsgjødning og disses rette Betydning og Benyttelse er i og for sig en saare fortjensfuld og nyttig Sag.

Farve-Tabeller over forskjellige Afgrøders og Gjødningsstoffers Indhold af Kvælstof, Fosforsyre og Kali. En Vejledning mellem Balget af Handelsgjødningerne af J. B. T. Hertel. Kbhvn. 1870. Linds Forlag.

Disse Tabeller, der ere affattede med megen Omhu og Sindrigheid, og til hvis Benyttelse Forfatteren i en Indledning har givet en klar om end kortfattet Anvisning, ville paa en let og anskuelig Maade gjøre det indlysende for dem, der slet ikke forstaa sig paa Kemi, at en Del af det, vi føre bort fra vore Marker i Afgrøderne, netop er de selv samme Stoffer, som vi atter i Gjødningen — og her særlig i den kunstige Gjødning — maa søge at give Marken, og for dem, der ere saa fortrolige med de kemiske Benævnelser, Analyser og Talstørrelser, at de ikke behøve en saa anskuelig Form, som den der i disse Tabeller er tilvejebragt ved Farvetryk, ville Tabellerne dog ligesuldt være kjærkomne, idet de der ville finde samlet paa eet Sted og paa en meget overfluelig Maade Analyserne for Kvælstof, Fosforsyre og Kali af alle de her i Landet forhandlede Gjødningsmidler, hvis Tal nu er saa stort, at Forbrugerne i Almindelighed ikke kunne være kjendte med dem alle.

Tabellerne danne et Supplement til ovennævnte Bog, Wolff's Gjødningslære, og man maa være Redaktør Hertel takskyldig, for at han ved disse 2 Bøger saa meget har bidraget til at vejlede Landmændene i det ligesaa vigtige som vanskelige Spørgsmaal om Balget og Brugen af kunstig Gjødning. Kun skulle vi gjøre den Bemærkning, at det havde været ønskeligt, om Forfatteren havde ladet „Tabellerne“ trykke i samme Format som „Gjødningslæren“

„Tabellerne“ ville altsaa gjøre Tjeneste i dobbelt Retning, dels som et populært Undervisningsapparat og dels som en bekvem og vel ordnet Oversigtsplan over de nu i Handlen værende Gjødningsarter og deres Indhold. I den første Retning ville de vedvarende kunne gjøre Nytte, men i den sidste ville de snart tabe deres Nøjagtighed og dermed deres fulde Brugbarhed, thi hvert Aar kommer der nye Gjødningsarter i Handlen, de gamle forandre deres Indhold, og Priserne forandres. Vi trænge i saa Henseende til mindst en Gang aarlig at faa en Markedsberetning om de i Handlen forekommende Gjødningsarter, deres Indhold og Pris, og vi skulle derfor opfordre den ærede Forfatter af de ovennævnte Tabeller — som formedelst sin Virksomhed som Udgiver af „Ugeskrift for Landmænd“ har en rigere og bedre Lejlighed end de fleste andre til at være kjendt med hvad Nyt og hvilke Forandringer, der i saa Henseende indtræffer i Aarets Løb — til hvert Aar at udgive en saadan trykt Markedsberetning, der næst efter en vejledende Indledning meddeler en udførlig Analyse af alle de her forhandlede Gjødningsarter og deres Pris. Gjødningsmarkedet er allerede nu saa omfangsrigt, at enhver vil trænge til en Beretning om dette, naar han skal træffe Valget mellem, hvad Gjødning han vil gjøre bedst i at kjøbe.

Om kunstig Gjødning. Af A. la Cour. Nykjøbing p. F. 1870.

Forfatteren har stillet sig som Opgave, navnlig med de mindre Jordbrugere for Øje, først at paavise Nødvendigheden af at bruge kunstig Gjødning, dernæst at gjøre Rede for hvilke forskellige Slags, der tilbydes Landmanden og ved Værdiberegninger vejlede ham i Valget af den ham billigste, og sluttelig at meddele de Erfaringer, som hidtil ere indvundne saavel om den ulige Virksomhed af de forskellige Slags Gjødning, som ogsaa om den rette Tid og Maade at bringe disse i Forbrug. Det var en Opgave, som med stedse stigende Nødvendighed krævede at blive løst, men det var tilmed en meget vanskelig Opgave, eftersom en saadan Bog nødvendigvis skulde være meget kort og begrænset og dog klar og sikker i sine Meddelelser, og det paa et Omraade hvor der næsten ingen Forfunderskab kunde forudsættes, og hvor der, trods alt hvad Videnskaben har udrettet paa dette Omraade, endnu findes saa mange Tvivls punkter. Opgaven er imidlertid bleven løst paa en saadan Maade, at det forhaandenværende Savn ved denne Bog maa siges i det Væsentlige at være blevet afhjulpet. Paa mindre end 2 Ark har Forfatteren behandlet alle de ovenstaaende vigtig-

tige Spørgsmaal paa en ligesaa klar som anffuelig og livlig Maade. Maribo Amts økonomiske Selskab har ladet den lille Bog trykke i et meget stort Antal Exemplarer til Fordeling blandt Landbosforeningerne, og derved har Bogen allerede vundet en stor, gavnlig og velfortjent Udbredelse, navnlig blandt mindre Landbrugere.

Comme- og Noteringsbog for Landmænd. Af P. Holt. Kolding. Wisbechs Forlag.

Af denne indholdsrige og velordnede Commebog udkommer hvert Aar en ny Udgave. Der foreligger nu 5 Aargange, og den har efterhaanden vundet en meget stor og velfortjent Udbredelse. Den indeholder en stor Mængde Oplysninger, som man stadig har Brug for i Mark og Gaard, ved sit Skrivebord og paa Rejse; desuden er der vel affattede Tabeller, Register og Registrationsblade til de fleste Grene af Landmandens Bedrift. I hver Aargang meddeler Herredsfoged Dahlerup en sammmentrængt men klar Oversigt over de i det forløbne Aar udtomne Love, der særlig vedrøre Landmændene.

Vejrforudsigelser. Samlede og udgivne af E. Th. Engell. Kbhvn. 1870. For nogle Aar siden udkom en ny Udgave af Peder Jacobsen Flemloses „elementiske og jordiske Astrologie om Luftens Forandring“ efter den oprindelige Udgave trykt paa Uranienborg 1501. Begge Bøger omhandle det samme Emne, men Hr. Engell's Bog er — skjøndt meget mindre — indholdsrigere paa Grund af den sammmentrængte og velordnede Form, hvori disse Vejrudsigelser meddeles. Det er Frugten af mange Slægtslæds umiddelbare Jagttagelser over Vejrtilstanden og dens Forvarsler, der her meddeles, og allerede af den Grund har den Interesse som et Vidnesbyrd om praktiske Folks Jagttagelseslyst og Jagttagelsesevne. Desuden vil den kunne bidrage til at aabne Folks Øje for Vejrphenomenerne og deres Forbindelse med andre Fremtoninger i Naturens Rige, og i saa Henseende vil selv Videnskabsmanden kunne blade i den med Fornøjelse, idet mange af disse gamle Ord nu ville finde deres Forklaring ved Naturvidenskabernes. — At Bogen imidlertid intet har at gjøre med de Vejrforudsigelser, som Meteorologerne nu ved Telegrafens Hjælp og et nøje Studium af Lufttryk, Varme osv. søge at stille i det praktiske Livs Tjeneste, og at den i Modsetning til denne den nyere Tids Betydning af Ordet Vejrforudsigelse snarere skulde kaldes „Vejrgjætnig“, vil ventelig fremgaa af det Ovenstaaende.